

PREDSTAVITEV KNJIGE ZA DOMAČE BRANJE

Avtor: Ivan Cankar

Naslov: Moje življenje

Založba: Karantanija

Zbirka: Lastovka, Ljubljana 1994

Urednica: Mojca Hudoklin

Ilustracije: Uroš Hrovat

Življenjepis avtorja

Ivan Cankar se je rodil na Vrhniki (na Klancu) 10. maja 1876 kot osmi otrok v propadajoči obrtniško – proletarski družini trškega krojača. Mladost je preživel na Vrhniki, kjer je tudi obiskoval osnovno šolo, realko pa v Ljubljani. Po maturi se je vpisal na dunajsko tehniko, a je študij kmalu opustil. Vendar Dunaja še celih 11 let ni zapustil, s tem, da se je vmes večkrat vračal domov. Preživljal se je s pisanjem. Po vrnitvi iz Dunaja leta 1909 se je naselil na Rožniku (danes Cankarjev vrh) v Ljubljani. Ob izbruhu prve svetovne vojne je bil nekaj časa interniran na ljubljanskem gradu, nakar je moral k vojakom v Judenburg. Zaradi slabega zdravja so ga kmalu odpustili. Vrnil se je v Ljubljano, kjer je 11. decembra 1918 zaradi pljučnice umrl.

Moje življenje je sklop štirinajstih črtic Ivana Cankarja, ki so izhajale v časniku Slovenski narod od 10. januarja do 13. junija 1914.

Vsem črticam je skupno, da je v njih pisatelj ubesedil svojo resničnost, čeprav meni, da človek o sebi nikoli ne more povedati prave resnice. Z njimi se vrača v mladost, obuja razne dogodke iz mladih dni ter opiše lik matere kot podobo ljubezni in trpljenja.

Nastale so ob priliki, ko je pisatelj prejel formular »Slovenske matice«, na katerega naj bi ljudje napisali poglobitve zanimivosti iz svojega življenja, vendar pa je formular dal zažgati, ker je bilo besedilo hrvaško. Ustrezala mu niso tudi vprašanja na formularju. Navdih za opis svojih dogodivščin pa mu je ostal.

Dogodke opisuje s psihološko pretanjenostjo, zariše vzgibe zapletene otroške duše in njene odzive na resnični, zunanji svet. Otroške doživljaje je brez sprenevedanja spravil na papir.

Zanimivo je pisateljevo spoznanje, da mora o svoji mladosti spoštljivo govoriti kdor se noče zaničevati sam. Ironija je, da je bil njegov odnos do tedanjega obveznega šolskega čtiva podoben, kot je pogosto danes odnos do njegovega čtiva.

Najbolj mi je bila všeč pisateljeva odkritosrčnost, ko je pisal o svoji mladosti.

1. črtica

Črtica je napisana v prvi osebi, pripovedovalec je pisatelj.

Dogajanje seže v čas pisateljevega najzgodnejšega otroštva, ko so se otroci igrali na vrhu pri Sveti Trojici. Bela kakor nevesta se sveti na holmu Sveta Trojica, razgleduje se po sončni ravni, po tihem, sanjajočem močvirju, do Žalostne gore in do Krima. - Tako je opisal Ivan Cankar v Alešu iz Razora lego in razgled ene najlepših in najimunitnejših krajev na Vrhniki.

Sveto Trojico je Cankar s svojim pisanjem ovekovečil kot nobeno drugo.

Med igro na vrhu Svete Trojice je padel navzdol po kamenju in spolzki travi ter se poškodoval. Zase pove, da je bil neroden in cmerav otrok ter nadloga že od rojstva.

V črtici pisatelj pove, da jim je pogorela hiša in da so obubožali.

Opisuje dogodivščine v enajsti šoli. Hodil je v enajsto šolo, ki se je začela poleti, ko je upadla reka Ljubljanica in se končala jeseni ob prvih nalivih. Bili so vsi gologlavi in goloroki ter imeli hlače zavihane vrh stegna. Enajsta šola se je nahajala na plitvinah reke Ljubljanice, pod mostom, čez katerega vodi cesta z Vrhnike do Borovnice.

Enajsta šola pod mostom je bila že od nekdanj zbirališče vrhniških otrok. Tam so se otroci igrali ter raziskovali predmete in smeti, ki so jih ljudje pometali v reko. Lovili so kapeljne in jih pekli na žerjavici. Nekega dne je pisatelj zašel malo pregloboko v vodo in naenkrat ga je iz nje potegnil neusmiljen Jurčev hlapec. V črtici uporablja okrasne pridevke: sijajno sonce, prešerni smeh, krivično trpljenje, sladek kot pesem, ter posebitve: ustnice boža smehljaj, sonce samo se je smejalo našemu veselju.

2. črtica

Pisatelj se z bridkostjo poslovil od enajste šole in opisuje vstop v šolo ter svoje prve šolske dni. Na poti je, oblečen v novo obleko, padel v rumeno lužo in z bratom sta se vrnila domov. Tam se je preoblekel v svojo staro, zakrpano obleko ter se objokan vrnil v šolo. Učiteljica mu ni bila všeč. Vprašala ga je koliko je ena in ena. Pisatelj je ostal tiho ker se mu je zdelo vprašanje smešno, nespametno in razžaljivo, saj da to pa res ve že vsak otrok v enajsti šoli pod mostom. Potem ga je učiteljica vprašala koliko je ena pomaranča in ena pomaranča. Pisatelj ji ni odgovoril na primeren način zato ga je postavila v kot.

Naslednji dan je bil s strani nadučitelja po krivici obdolžen, da je porezal mlada drevesa. Občutil je nasilje krivice, zaklenili so ga čez poldne, samega, dva dneva.

Uporabil je okrasne pridevke: težko srce, rumena luža, sovražnost in ogabnost tuje učenosti, nova obleka, ter posebitve nesnaga nesrečna, nasilnost krivice.

3. črtica

Pisatelj je v izbi sedel s sestro Lino. V omari je bil zvrhan pehar hrušk in oba sta jih želela jesti. Pisatelj svojo željo po hruškah izrazi kot sladko ščegetanje. Lina je predlagala bratu naj zleze za omaro, odmakne desko in vzame pest hrušk, kar je tudi storil. To sta ponavljala dan za dnem. Neko nedeljo je mati odprla omaro v kateri je bil pehar in ko je ugotovila, da manjka kar nekaj hrušk, je vprašala otroke kdo je to storil. Lina je pokazala na pisatelja, nato pa smuknila iz izbe. Cankar je šel za njo, jo zgrabil za kite in jo, za kazen ker ga je zatožila, vlekel za seboj po vrtu.

Mati ga ni kaznovala, ni ga udarila ali mu rekla žal besede, sedla je na klop ter se razjokala. Njena žalost je bila zanj najhujša kazen.

4. črtica

Pisatelj opisuje, kako so se otroci skupaj pogovarjali na peči. Sanjali in hrepeneli so po obloženi mizi ob veliki noči, največjem in najpomembnejšem krščanskem prazniku, o pirhih, pomarančah, kolačih. Spominja se Mavsarjevega hriba, kjer so živeli daljni materini sorodniki, bogati, skopi, trdi, z razvajenimi otroci.

Pisatelj ni sanjal o silnem nedosegljivem bogastvu s prekmorskimi milijoni, temveč o tistem bogastvu, ki bi bila že svetla desetica, avstrijski kovanec za deset krajcarjev, za kos kruha.

5. črtica

Ko je pisatelj končal drugi razred so ga starši poslali med ministrante. Občutil je, da je to zanj blagoslovljeno leto, saj se je počutil srečnega. Ob novi maši je služil za ministranta in po novi maši mu je mladi posvečeni duhovnih, novomašnik, dal denar, kovanec, imenovan groš. Groš je tedaj imel vrednost pet krajcarjev, kasnejša leta pa je bil groš najmanjši kovanec, vreden eno stotino šilinga. Zazdelo se mu je, da ima v roki pravo bogastvo. Razmišljal je kaj bi z njim in odšel je k stojnicam,

obloženim z vsemi sladkostmi. Kupil je dateljnov za en groš in ko je ugriznil v prvega mu ni bil všeč in vse je vrge v reko. Ko mu je mama na mizo postavila večerjo ga je obliil mrzel pot in mati ga je zaskrbljeno gledala. Povedal ji je, kaj je storil, mati pa je pričela glasno jokati.

6. črtica

Pisatelj opisuje odnos njega in njegove družine do vere. Bili so globoko verni, pa vendar ne pobožnjaški, pretirano verni. Njegova vera ni bila od nikogar s palico zaukazana. Ni bil pretirano bogaboječ. Bal se je mežnarja. Pove, da med vsemi otroki najmanj pobožni in najmanj brzdanji so ministrantje, torej da najmanj spoštljivo sodelujejo pri verskih obredih in molitvah, ker domača jim je cerkev, vsakdanja jim je mašna ceremonija, tako, da jih pretesna bližina oltarja ne posvečuje, temveč pohujšuje.

Opisuje polnočno mašo, ko je stregel za ministranta, bil je mraz, omamljive dišave so mu segale v dno trepetajoče duše ter prvo sveto obhajilo. Spomin na prvo sveto obhajilo mu je, kot pravi, nevesel, ker je pri spovedi zatajil svoj greh. Sram ga je bilo in počutil se je povsem nevrednega.

7. črtica

Opiše soočenje s smrtjo. Umrl mu je stari oče. In še drugikrat in tretjikrat je videl smrt in se ji čudil. Videl je mrtvega otroka v zibki ter videl umirati žival, konja. Soočenja s smrtjo so ga zelo zaznamovala. Mnogokrat se mu je nato sanjalo, da sam skupaj s smrtjo sedi v zaklenjeni sobi.

8. črtica

Črtica opisuje močno hrepenenje po Ljubljani, na katero se je razprostiral lep razgled iz Svete Trojice, kjer je pisatelj preživel leta. Na šolski slovesnosti je recitiral dolgo pesem, stoječ na visokem zidu kraj cerkve ter se oziral proti ljubljanski strani. Zaploskali so mu.

Začutil je zanos, modrost in moč, vendar mu je hrepenenje zagrenilo srce. Veselja ni čutil. Spremenil se je v silnem hrepenenju po Ljubljani, pomenila mu je luč. Spremenil se je njegov odnos do družine, šole, zbolel je. Jeseni, na vernih duš dan, so se napotili proti Ljubljani. Kljub silnemu hrepenenju ga ni osrečila, v njej ni začutil domačnosti, počutil se je tuj in manjvreden. Že takrat je začutil, kasneje pa spoznal vso neizprosno, brezobzirno nasilje hrepenenja, ki vzdigne človeka zato, da ga zviška trešči ob tla, ko je iztegnil roko, da poseže po zvezdi.

9. črtica

Črtica pripoveduje o pisateljevem odnosu do šole, žensk, življenja. Šole in učiteljev ni maral. Sošolci so se mu zdeli popolnoma spremenjeni takoj, ko so prestopili šolski prag. Kar ga je veselilo ni bilo v nobenem stiku s šolo. Šolo je doživljal kot krivico.

Opisuje poglede na ženske. Zdelo se mu je ogabno in pregrešno, da so njegove sestre ženske.

Življenje se mu je gnusilo, mislil je na beg.

Mati ga je peljala k zdravniku, ki je dejal naj ga ne gonijo v šolo saj tako ne bo živel; »ves krmežljiv je in spetkast.« To je pomenilo, da je slaboten, nesposoben, neodločen, bojzljiv. Predlagal je, da bi ga mati dala kakšnemu vrtnarju.

10. črtica

V tej črtici nam pisatelj pripoveduje o tem, kako rad je pisal rime o štrbunceljih, zgodnjih sladkih slivah. Oče mu je prinašal knjige, ki jih ni razumel in so bile drugačne od šolskih. V nekem večeru je mati vprašala očeta, zakaj Ivanu nosi knjige, ki jih ne razume. Oče ji je odvrnil, naj sin zna vsaj brati, če že ne razume kaj bere. Tako se je pisatelj še dolgo v noč spraševal, kaj je tisto, česar ne razume, zato se mu je zdelo kot da gleda skozi pajčolan, ki ga ne more odgrniti. Cankar je nekega dne videl par, ki se je držal za roke in stopil v senco kjer sta se poljubljala in objemala v nedogled. Čudežno razodetje ga je vsega prešinilo.

11. črtica

Cankar govori o svoji prvi službi pastirja pri sosedu. Ni trajala dolgo. Pisatelj pove, da je bil slaboten, preveč zasanjan, samovoljen, za hlapčevsko delo neuporaben. Nato so ga želeli napraviti za vrtnarja a tudi iz tega ni bilo nič.

Opisuje selitev v Ljubljano. Spoznal je, da ob uri slovesa človek spozna človeka, vidi mu globoko v oči. Videl je stvari, ki jih prej ni in so bile samoumevne.

12. črtica

Opisuje občutkov na predvečer selitve v Ljubljano. Dolgo ni zaspal. Pregarjala ga je podoba matere, ki se je nesebično žrtvovala za otroke. Počutil se je bežečega od bednega življenja, življenja od ure do ure, od dne do dne. Spoznal je, da je njegova mati hvaležna Bogu tudi za tako življenje, čeprav je trpela. Opiše njeno trpljenje, boj za preživetje osmih otrok, njeno požrtvovalnost. Spreletel ga je žar ljubezni, ki ga prej ni občutil. Spoznal je, da šele ob žaru ljubezni zagleda človek lepoto.

13. črtica

Črtica opisuje dan, ko je bil čas za odhod v Ljubljano. Vse veselo pričakovanje, hrepenenje, vse sanje so se mu raztopile v rosi jesenskega jutra. Oblačil se je počasi. Odšel je s težkim srcem. Ni bil vesel, na dušo mu je legla žalost. Videl je tisto kar prej ni. Zavedel se je lepot, ki jih je prej gledal pa jih ni nikdar zares videl. Ljubljana ga ni osrečila.

14. črtica

V zadnji črtici pisatelj predstavi vzgibe za nastanek črtic. Ko je pisal prvo poglavje je nameraval prijetno zabavati sam sebe in še koga drugega. Začutil pa je, da bi bilo tako ravnanje nespodobno. Če bi želel samo zabavati bi lagal in bilo bi nespoštljivo, meni.

Pravi, da človek o sebi nikoli ne more povedati prave resnice, tudi ko se trudi je ta vedno presvetla ali pretemna. Napisana pa naj bo po vesti in veri.

Hvali samoizpoved Janeza Trdine.